

ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ – законодавча міра, спрямована на захист прав дитини, яка виховується у несприятливому сімейному середовищі. Здійснюється тільки за рішенням суду на підставі чинного законодавства. Батьки, яких П. б. п., втрачають всі права на дитину, що засновані на факті рідства з нею. Подальшу долю дитини в таких ситуаціях вирішують органи опіки і піклування. Як правило, дітей, батьки яких П. б. п., направляють до Будинку дитини (БД), Дитячого будинку (ДБ), Дитячого будинку змішаного типу (ДБЗТ), загальноосвітніх або спеціалізованих шкіл-інтернатів. У ситуаціях *кризового втручання* таких дітей можуть на короткотривалий термін (до 3-х місяців) розміщувати у кризових центрах або ін. центрах психол.-соціальної реабілітації.

За дітьми, позбавленими батьківського піклування, зберігається право на житло, в якому вони проживали з батьками до влаштування до відповідних закладів. Місцеві держ. адміністрації, органи місцевого самоврядування (за місцем проживання дітей) несуть відповідальність за збереження зазначеного житла і повернення його дітям після повернення із відповідних закладів або по досягненню ними повноліття. Жилі приміщення не можуть бути відчужені без отримання згоди на таке від органів опіки та піклування.

Основними причинами П. б. п. є: алкоголізм, наркоманія, жорстоке ставлення до дитини, насилля над дитиною, втягування дітей у злочинну діяльність, відсутність належного догляду і турботи про дітей, злочини проти дітей.

В Україні відповідальність батьків за виховання дітей регулюється юридичними і правовими нормами, що визначаються Конституцією України, Сімейним кодексом України, Кримінальним кодексом України, законами України «Про охорону дитинства» та «Про попередження насильства у сім'ї», ін. правовими (міжнар. і нац.) та моральними нормами суспільства. Україна стала однією з перших держав на пострадянському просторі, яка прийняла Закон «Про попередження насильства у сім'ї» (2001).

Діти, вилучені із сім'ї, розміщуються в центрах соціальної реабілітації, інтернатних закладах, а у подальшому можуть бути усиновлені, взяті під опіку, влаштовані до прийомних сімей, ДБСТ або ж тимчасово – до патронатних сімей.

Право на звернення до суду з позовом про П. б. п. мають: один із батьків; опікун або піклувальник; особа, в сім'ї якої проживає дитина; орган опіки та піклування; сама дитина, яка досягла чотирнадцяти років.

Згідно із законом, особа, П. б. п., звільняється від обов'язків щодо її виховання і перестає бути законним представником дитини; не може бути усиновлювачем, опікуном чи піклувальником; не має права на утримання від дитини у майбутньому в разі своєї непрацездатності. Принципово важливим сприймається те, що позбавлення матері чи батька батьківських прав не звільняє від обов'язку щодо утримання дитини. Згідно із законом, батьки мають право на звернення до суду з позовом про поновлення батьківських прав. Однак таке поновлення неможливе, якщо дитина була усиновлена або на час розгляду справи судом досягла повноліття.

Сучасна сімейна політика в Україні орієнтована на реформування інтернатних закладів, розвиток сімейних форм виховання та збереження для дитини її біологічної сім'ї, соціально-пед. підтримку біологічних батьків.

Лит.: 1. Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей. Київ: Геліос, 2003. 2. Конвенція ООН про права дитини (2003). ЮНІСЕФ. 3. Сімейний кодекс України: офіц. текст: за станом на 27.07.2016 р. URL: www.uazakon.com/big/text1009/pg1.htm.

Т. Ф. Алексєєнко